

az adatokat vennék figyelembe, már ez is igazolná a magyar nyelv és irodalom karok felállítását a kolozsvári és bukaresti román egyetemeken.

ANIC, fond CC PCR, Cancelarie, dos. 102/1956, 5–9. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

19.

A Pándi-ügyet tárgyaló RMP Politikai Bizottság ülésének jegyzőkönyve

Bukarest, 1956. szeptember 12.

Az ülésen részt vesznek: Gheorge Apostol, Emil Bodnăraș, Petre Borilă, Chivu Stoica, Miron Constantinescu, Constantin Pîrvulescu és Fazekas János⁴²⁵ elvtársak. Az ülés 17 órakor kezdődik. Elnököl Apostol elvt.

Napirendi pont:

– Pándi Pálnak a *Szabad Nép* napilapban megjelent *Közös dolgainkról* című cikke.⁴²⁶ A kérdés megtárgyalása után az RMP Politikai Bizottsága megállapítja a következőket:

1. A cikk tartalmáról értesítsék Gheorghiu-Dej, Mogyorós, [Leonte] Răutu⁴²⁷ és [Dumitru] Gheorghiu⁴²⁸ elvtársakat, akik Kínában tartózkodnak, és kérjük ki véleményüket a meghozandó intézkedésekkel kapcsolatban.

2. Az RMP KB Politikai Bizottsága jogos lépésnek tartja, hogy leállították a *Szabad Nép* e számának országos terjesztését.

3. A cikk tartalmáról értesítsék A. A. Jepisev elvtársat⁴²⁹ is, azzal a kéréssel, hogy továbbítsa ezt az értesülést az SZKP Központi Bizottságának is.

4. Az RMP Politikai Bizottsága Fazekas János elvtársat bízta meg azzal, hogy a PB következő ülésére készítsen elő javaslatokat a hazánkban élő magyar lakossággal kapcsolatos egyes problémák megoldására.⁴³⁰

425 Fazekas János (1926–2004), magyar nemzetiségű kommunista politikus. 1945-től párttag, 1945–1948 között az Ifjúságmozgalom Szövetségénél dolgozott, 1948-ban elvégezte az egyéves magyar nyelvű pártiskolát Bukarestben. 1949–1954 között az IMSZ KV tagja, 1954–1956 között az RMP KV egyik titkára, 1956 januárjától a KV mellett működő Nemzetiségi Bizottság felelőse. A hatvanas-hetvenes években élelmiszeripari miniszter (1961–1965), a minisztertanács elnökhelyettese (1965–1975), belkereskedelmi miniszter (1974–1980). Az ötvenes években Gheorghiu-Dej, 1965 után néhány évig Ceaușescu főreferense volt a magyar kérdés kezelésében, de 1982 után marginalizálták a diszkriminatív nemzetiségpolitika elleni álláspontja miatt.

426 Pándi Pál *Közös dolgainkról* c. cikke a *Szabad Nép* 1956. szeptember 9-i számában jelent meg. Közli Lipcsey Ildikó (szerk.): *Magyar-román kapcsolatok 1956-1958. Dokumentumok*. Budapest, Paulus-Publishing Bt – Nagy Imre Alapítvány, 2004, 88-95. p.

427 Leonte Răutu (Lev Oigenstein, 1910–1993), kommunista politikus. 1931-től vett részt az illegális mozgalomban, többször ítélték el a harmincas években. 1940–1945 között a Szovjetunióban élt. Hazatérése után a *Scântea* szerkesztője és az RMP Agitációs és Propaganda osztályának helyettes vezetője (1945–1948), majd főnöke (1948–56). 1956–1965 között az RMP Propaganda és Kultúra Igazgatóságának vezetője; ebben a minőségben vállalt fontos szerepet a magyar értelmiség kezelésében, 1959-ben a két kolozsvári egyetem erőltetett egyesítésében. 1972–1981 között a *Ștefan Gheorghiu* pártakadémia rektora volt, emellett az RMP KV/KB tagja (1948–1958 és 1960–1984), a PB pót- (1956–1965) és rendes tagja (1965–1981), nemzetgyűlési képviselő (1948–1985).

428 Dumitru Gheorghiu (1918–1970), kommunista politikus. 1956–1961 között Iași tartományi első titkár, 1955–1969 között KV/KB póttag.

429 A. A. Jepisev tábornok 1955-től volt a Szovjetunió romániai nagykövete.

430 Lásd a 22. sz. iratot.

Az ülés 19 órakor ért véget.
Kiadva 2 pld. S.k.

Gheorghiu-Dej,
Gheorghe Apostol

ANIC, fond CC PCR, Cancelarie, dos. 99/1956, f. 2. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

20.

Ismeretlen személy javaslata Lakatos István⁴³¹, Kurkó Gyárfás⁴³² és Venczel József⁴³³ kegyelemben részesítésére

Bukarest, 1956. szeptember 13.

Kézírással a cím felett: PB jóváhagyásra előterjesztendő

Lakatos Istvánt, Kurkó Gyárfást és Venczel Józsefet a bukaresti Katonai Törvényszék 1165/951. sz. ítélete a következő büntetések letöltésére ítélte:

1. Lakatos Istvánt összeesküvés vádjával 10 év börtönbüntetésre a 227., 184. és 186. sz. paragrafusok értelmében, valamint hazaárulás vádjával 25 év kényszermunkára a 184. és 186. sz. törvénycikkelyek értelmében.

2. Kurkó Gyárfást összeesküvés vádjával 10 év börtönbüntetésre a 227., 184. és 186. sz. paragrafusok értelmében, valamint hazaárulás vádjával 25 év kényszermunkára a 184. és 186. sz. törvénycikkelyek értelmében.

431 Lakatos István (1904–1993), nyomdász, szociáldemokrata autonomista politikus. 1938 előtt, majd 1944-től az RDSZP magyar bizottságának elnöke, 1946–1948-ban nemzetgyűlési képviselő. 1950. február 17-én tartóztatták le, és a bukaresti Katonai Törvényszék 1951. augusztus 7-én 10 év nehéz börtönre, 25 év kényszermunkára ítélte, összeesküvés és hazaárulás büntette miatt. Annak ellenére, hogy 1956 szeptemberében az RMP PB elé terjesztették kegyelmi kérvényét, csak 1964. augusztus 5-én szabadulhatott. A Márton Áron-per tárgyalásáról szóló emlékiratát lásd Vincze Gábor: *Történeti kényszerpályák*, i. m. 141–146. p. Az 1951-es ítélet magyar nyelvű fordítása: uo. 147–159. p.

432 Kurkó Gyárfás (1909–1983), romániai magyar politikus. 1934–38 között az illegális kommunista párt fedőszerveként működő MADOSZ elnöke, majd az 1944-ben alakított Magyar Népi Szövetség elnöke 1947-ig, 1946–1948 között nemzetgyűlési képviselő. K. Gy. a Petru Groza vezette kormány politikájának híve volt, de az MNSZ-t a kommunista párttól független szervezetként képzelte el. Ezért 1947-től fokozatosan marginalizálták és 1949-ben letartóztatták, majd 1951-ben a „Márton Áron-csoport” több tagjával együtt 10 év nehéz börtönre, 25 év kényszermunkára ítélték. 1964. augusztus 4-én szabadult, 1968-ban a Legfelső Bíróság hivatalosan is rehabilitálta. A közéletbe azonban többé nem tudott bekapcsolódni, a brassói *Drapelul Roșu* gyár munkásaként dolgozott 1974-es nyugdíjazásáig.

433 Venczel József (1913–1972), demográfus, szociológus. A harmincas évek végén a Márton Áron gyulafehérvári katolikus püspök körében szerveződő katolikus értelmiségi csoport vezetője, a *Hitel* című folyóirat szerkesztője, az Erdélyi Fiatalok falukutató csoportjának tagja. 1937-től az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet, 1941-től az Erdélyi Tudományos Intézet munkatársa. 1945-ben a kolozsvári Bolyai egyetem egyik szervezője, 1946–1949 között egyetemi oktató és főlevéltáros. 1947-ben először veszítette el állását politikai meggyőződése miatt, egy évig a Pitești-i tábortáborba internálták. 1949-ben a Márton Áronnal 1946-ban közösen szerkesztett Erdély-memorandum miatt letartóztatták, 1951-ben 5 év nehéz börtönre, 12 év kényszermunkára ítélték. 1961. január 11-én szabadult, de csak 1969-től vállalhatott szellemi munkát. Ettől kezdve haláláig a Babeș-Bolyai egyetem tudományos kutatója volt.